

Inauguració

VI Congrés d'Història Moderna de Catalunya: *La Catalunya diversa*

15 de desembre de 2008

Maria dels Àngels Pérez Samper
Directora del Departament d'Història Moderna
Universitat de Barcelona

Sr. Salvador Giner, president de l'Institut d'Estudis Catalans, que ens rep en aquesta casa, i que és un gran honor per a nosaltres.

Sr. Joan Majó, director general d'Universitats de la Generalitat de Catalunya.

Senyores i senyors, companys i amics:

Una vegada més, la sisena, el Congrés d'Història Moderna de Catalunya arriba puntual a la cita. Fa gairebé un quart de segle, quan vam iniciar aquesta bonica aventura, teníem el propòsit decidit de donar-li continuïtat i ara ens sentim feliços que efectivament la tingui. Vint-i-cinc anys és ja un temps important. Molt important per a les nostres vides, fins i tot digne des de la perspectiva històrica.

Durant aquest temps els congressos d'Història Moderna de Catalunya s'han convertit en un referent destacat de la historiografia modernista catalana. A les pàgines de les actes trobem un complet elenc de noms i de temes. La gent que hem treballat i que estem treballant, la que comença a treballar, tots d'alguna manera hi som presents. Cada nou congrés és l'oportunitat de passar revista a l'estat de la qüestió, de descobrir què s'està fent, de parlar sobre el què convindria fer.

Recerca i docència es reflecteixen amb els seus perfils més significatius. El congrés neix de la Universitat i manifesta alguna cosa del millor que

aquesta té, però va més enllà al tractar d'agermanar les universitats de Catalunya i també algunes de fora, intentant arribar a la societat, a les persones interessades en la història, des de qualsevol lloc. I és també cada Congrés una ocasió personal, de trobada de vells amics i fer-ne de nous. Amb la il·lusió i el compromís de sempre comença avui un nou Congrés d'Història Moderna de Catalunya.

La sisena convocatòria està dedicada a la Catalunya Diversa. Diversitat és una paraula de gran actualitat, però respon, com passa tantes vegades, a una realitat antiga, molt antiga. Res millor que la natura per manifestar l'esplendor de la diversitat. I a la Natura, la vida. El concepte de biodiversitat, la diversitat biològica, és actualment un dels conceptes més afortunats en el camp de les ciències de la vida. La propietat manifesta de la vida és precisament la diversitat de formes que adopta. La vida es presenta com a diversitat a totes les escales, molecular, cel·lular, en organismes, en espècies, en comunitats, en ecosistemes. Enlluerna i emociona la diversitat immensa i fantàstica que ens ofereix la Natura. Una diversitat sempre en creixement, que no s'atura. Una biodiversitat que s'ha de conservar i protegir, que és una de les preocupacions importants del moment. Però encara que és cert i lamentable que es perd diversitat, resulta fantàstic que contínuament se'n generi. L'arbre de la vida crea sense parar noves branques i noves fulles.

Com va afirmar, aviat farà cent cinquanta anys, Charles Darwin, al final del seu *Origen de les espècies*: "Hi ha grandesa en aquesta concepció de la vida... que mentre aquest planeta ha girat segons la llei constant de la gravitació, s'han desenvolupat i s'estan desenvolupant, a partir d'un principi tan senzill, infinitat de formes, les més belles i meravelloses".

I de la vida podem passar a la vida humana i a la vida en societat. Si les variables de la diversitat humana biològica són variables naturals, les variables de la diversitat sociocultural són variables construïdes històricament. Diversitat de pobles i civilitzacions, diversitat de grups i d'individus. La Humanitat, que és una, és també diversa, variada, plural. Ha generat i genera contínuament cultures diverses. Com ho proclama la Declaració Universal de la UNESCO sobre la diversitat cultural adoptada a París l'any 2001, la riquesa cultural del món està en la seva diversitat dialogant. És important veure la diversitat com a riquesa, i és important veure la diversitat no com a diferència separadora, aïllacionista, problemàtica i conflictiva sinó com una invitació al diàleg.

Com diu l'article primer de la Declaració: "La cultura adquireix formes diverses a través del temps i de l'espai. Aquesta diversitat es manifesta en l'originalitat i la pluralitat de les identitats que caracteritzen els grups i les societats que componen la humanitat. Font d'intercanvis, d'imaginació i de creativitat, la diversitat cultural és, per al gènere humà, tan necessària com la diversitat biològica per als organismes vius. En aquest sentit, constitueix el patrimoni comú de la humanitat i ha de ser reconeguda i consolidada en benefici de les generacions presents i futures".

I podem passar així a la Història, del present no només cap al futur, sinó també cap al passat. La Història, com la vida, és el regne de la diversitat, una diversitat que s'ha anat construint al llarg del temps. Els pobles i les cultures són entitats amb "vida històrica", estan sempre en contínua transformació, partint d'arrels molt antigues, que es mantenen vives molt temps, fins i tot en aquells moments de canvi accelerat, fins i tot ens moments de ruptura.

I la diversitat es dona a qualsevol escala. Unitat en la diversitat és Europa i és també Espanya. Unitat en la diversitat és Catalunya i és la seva història. Cruïlla de camins, Catalunya ha rebut i ha donat contínuament, com tots els pobles, però potser més que molts altres pobles. Porta d'entrada i de sortida, finestra oberta als quatre punts cardinals, port de somnis, ambicions i aventures, desitjat port d'arribada i de refugi. Com va escriure Pierre Vilar: "Catalunya dubta entre tres solidaritats: europea, ibèrica, mediterrània". Suggeriu projecte, certament, d'estudiar la història de Catalunya en aquesta triple perspectiva de trobada i de comunicació.

Diversitat cap enfora i cap endins. Per què a l'interior de cada societat, en cada moment històric hi regna també la diversitat. Les societats de l'edat moderna són societats complexes i són moltes les diversitats: econòmiques, socials, polítiques, culturals, religioses... Evidents i ocultes, dominants i sotmeses, declinants i emergents. La necessitat de racionalitzar, l'afany de sintetitzar ens amaga sovint algunes o moltes d'aquestes diversitats, però hi són i s'han de descobrir i valorar. Perquè una altra història és possible i és des del nostre compromís amb el present que hem de mirar el passat.

Una altra història, una història diversa, com la nova història de la que parla Peter Burke, més àmplia, no només des de dalt, sinó també des de baix, que es fixi en els poderosos i privilegiats, i també en la gent,

una història no només dels vencedors sinó també dels vençuts, dels dominants i dels sotmesos, una història que posi especial atenció en “l’altre”, el diferent, el dissident. Una història que amplii al màxim l’elenc de protagonistes i que ofereixi a tots un paper en l’obra, que abasti tant els grans moviments col·lectius com els fets concrets, en una doble direcció, des del general al particular i des del particular al general. Una història que reculli la pluralitat de veus, perspectives, opcions i interessos, compromesa amb l’objectivitat, però que incorpori les múltiples subjectivitats.

Una història que cobreixi l’ampli ventall del “macro” i del “micro”. En aquest sentit la microhistòria, tal com ens l’ha ensenyat Giovanni Levi, és un bon exemple de com pot ser d’eficaç i reveladora l’anàlisi profunda i afinada d’un “petit” cas concret per observar la diversitat.

Sempre en la tensió, de vegades en el conflicte, entre unitat i diversitat, val la pena fixar-se en la diversitat, perquè és aquí i ens interpel·la, tant en el present com en el passat, des del nostre món actual i des de la història. La diversitat genera moltes vegades inquietud, inseguretat, fins i tot pot arribar a voltes a suposar un perill de confusió, de pèrdua, de fragmentació, en altres, un risc d’incertesa i relativisme. Però no podem ignorar-la. Podria semblar més racional la unitat, però també s’ha d’aplicar la raó a la diversitat.

Com ha explicat Jürgen Habermas a la seva *Teoria de l’acció comunicativa*, la raó no es perd, no es difumina, enmig de la diversitat. La racionalitat està simultàniament disgregada en multitud de perspectives i orientada a la unitat. Quin camí hi ha? La racionalitat d’una pretensió de validesa depèn del fet que la seva defensa no es fonamenti en un dogmatisme sectari, sinó en arguments i, així, en l’àmbit públic del discurs. Les regles d’un diàleg, que permeti la preeminència de les perspectives més ben fonamentades argumentativament en la raó i en l’ètica, constitueixen aleshores les condicions universals de la dignitat del divers. Això fa possible que l’afirmació de la diversitat no impliqui relativisme i assegura també el domini de la raó i la convivència del divers a través de la comunicació i el diàleg.

El Congrés d’Història Moderna de Catalunya sobre la Catalunya diversa crec que és una bona oportunitat per descobrir i apreciar la riquesa de la diversitat en la història, concretament a la Catalunya moderna, un pe-

ríode cada cop més conegut i reconegut, però encara mereixedor de ser-ho més i millor. Una bona oportunitat per aplicar la raó i el diàleg a la seva recerca i al seu estudi.

Em resta agrair la confiança de les persones i de les institucions que han cregut en el nostre projecte i ens han ajudat a portar-lo a terme. Al Comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya; la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya; la Universitat de Barcelona; la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona; la Universitat de Girona; la Diputació de Barcelona; la Fundació Noguera; l'Institut d'Estudis Catalans; la Reial Acadèmia de Bones Lletres; el Museu d'Història de Catalunya; el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i Caixa Manlleu.

I, finalment, al Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, al qual represento com a directora, pel seu treball i il·lusió per organitzar aquesta nova convocatòria, a tots els modernistes de les universitats catalanes i de la resta d'Espanya per la seva col·laboració. Al Departament de Disseny de la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona per la seva col·laboració gràfica. A professors i alumnes i molt especialment als voluntaris per la seva dedicació i entusiasme, i a tots els inscrits, sigui quina sigui la seva procedència, per la seva assistència i participació. Aquest congrés és obra de tots i a tots espero que els resulti profitós i agradable. Moltes gràcies a tots.